

TijdSchrift

165

Historische Vereniging Vlaardingen | september 2022

BankGiro
Loterij

Open
MONUMENTENDAG

Keukens • Badkamers • Toiletten

tegelwerken

Dick Blenk

George Stephensonweg 21 f

3133 KJ Vlaardingen

010-4359093 / 06-20597239

Fisc-ad

Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson

fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67

fax: 08 4220 69 33

e-mail: info@fisc-ad.nl

www.fiscaaladviseurs.nl

Managementadvies
en -begeleiding

GIRASOLE

www.girasole.info

Vlaardingen
anders bekeken

**Stadswandelingen,
rondleidingen en meer,
ook voor besloten groepen**

www.serviceteam-vlaardingen.nl
facebook.com/serviceteamvld

Westhavendomein

Vastgoed & VvE Beheer

Volledige ontzorging voor vastgoedeigenaars en VvE's

Westhavenplaats 40a • 3131 BT Vlaardingen • Tel.: 010-2477477 • E-mail: info@westhavendomein.nl

www.westhavendomein.nl

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:

Schadeverzekeringen

Watersportverzekeringen

Levensverzekeringen, Pensioenen

Financiële planning

Schadebegeleiding

Financiering, scheepshypotheken

Vermogensbeheer

Voor alle molenproducten en broodmixen gaat u naar Aeolus!

Kijk op www.aeolus.nl voor het
hele assortiment

Kortedijk 16
3134 HB
Vlaardingen
T : 010 434 61 31
E : info@aeolus.nl
I : www.aeolus.nl

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 22,50 per jaar. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL44 INGB 0000 750 978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Lidmaatschap

Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Lid worden kan het gehele jaar door. Korting op de contributie bij lid worden in de loop van het jaar is niet mogelijk. Wel worden dat jaar reeds uitgegeven publicaties dan nagezonden.

Opzegging

Opzegging van het lidmaatschap dient schriftelijk bij de ledenadministratie te geschieden of via een email naar info@hvv-vlaardingen.nl. Een opzegging kan direct ingaan of aan het eind van het jaar. Restitutie van contributie wordt niet verleend. Leden die hun contributie niet voor of op 31 december hebben voldaan worden automatisch uit het ledenbestand verwijderd.

Bestuur

De heer Ted Hartman, voorzitter
De heer Han van Elk, vice-voorzitter
De heer Jack van Soest, secretaris
De heer Kees Borsboom, penningmeester
Mevrouw Tineke van der Hoek, lid
De heer Michel Carree, lid
Mevrouw Nina Meulendijk, lid
Mevrouw Tamaam Ayyash, lid

Redactie Tijd-Schrift

Michel Carree, eindredacteur
Eric van Rongen
Klaas Bloem
Gera van der Weijden
Frank Wittkampf
Tamaam Ayyash

Opmaak, vormgeving en drukwerk

Stout Grafische Dienstverlening, Robert Kroon

Verkoop losse publicaties

Uitsluitend via e-mail:
info@hvv-vlaardingen.nl

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail:
info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992

© Historische Vereniging Vlaardingen

Niets van deze uitgave mag worden vernenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl - www.begraafplaatssemaus.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Inhoud

Redactioneel

5

Open Monumentendag 2022

Ron Hoekstra

6

Hoe zit het met duurzaamheid in Vlaardingen?

Marloes Veringa-van Beekveld

8

Duurzaamheid en hergebruik van archieven

Harm Jan Luth-Mulders

12

Duurzaamheid in de archeologie

Rutger Terluin

14

Hartelijk welkom op begraafplaats Emaus

Guus de Ruiter en Mieke van der Mark

18

Bijzondere foto ontdekt in Stadsarchief

Harm Jan Luth-Mulders

21

De Poort van Hoog Lede

Ype ten Hoor

24

Reuzenarbeid

Kees Riedijk

26

Omslag: Het toegangshek bij het voormalige Holy ziekenhuis (Foto: Wikipedia).

Delta Hotel
Maasboulevard 15
3133 AK Vlaardingen
www.deltahotel.nl

**Altijd het water
aan je voeten...!**

PUUR NATUUR
BEHANDELINGEN

**Lieneke
Terleth**

SCHOONHEIDS-
SALON

P.K. Drossaartstraat 55 ~ 3131PA Vlaardingen
Tel: 010 4342125 ~ www.lieneketerleth.nl
Facebook: Schoonheidssalon Lieneke Terleth

**Bedankt Jac.
voor je jarenlange support!**

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
3131 VL Vlaardingen
Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL
BLOEMSIERKUNST

STOUT
GRAFISCHE DIENSTVERLENING
Tel. 010 - 248 06 03 • www.stout.nu

Méer dan een drukkerij!

**DIJKSHOORN
EUROMOVERS**
EUROPEAN MOVE PARTNERSHIP

AL MEER DAN
50 JAAR
VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL
TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: +31 (0)10-2480522

Redactioneel

Na twee jaar van corona komer en kwel gaat dit jaar de Open Monumentendag weer ouderwets van start, en wel in het weekend van 10 en 11 september. Het overkoepelend thema dit jaar is duurzaamheid, en ook in Vlaardingen zullen vele monumenten worden geopend voor het publiek. Doel van dit alles is de aandacht voor deze monumenten te vergroten en zo te behouden voor het grote publiek.

en Harm Jan duikt in de duurzaamheid van archiveren. Ook Marloes Veringa-van Beekveld en Rutger Terluin schrijven over duurzaamheid in hun vakgebied, namelijk monumenten in het algemeen en archeologie.

Een artikel over begraafplaats Emaus van Guus de Rooter en Mieke van der Mark en een trouvaille in het Stadsarchief, beschreven door Hjalmar Teunissen completeren dit Tijd-Schrift.

Zoals gebruikelijk staat dit Tijd-Schrift dan ook grotendeels in het teken van deze Open Monumentendag, met onder meer bijdragen van Ron Hoekstra, de coördinator van de OMD in Vlaardingen, en Harm Jan Luth-Mulders, de Stadsarchivaris van de gemeente Vlaardingen. Ron vertelt over het programma dat ons te wachten staat,

De gehele redactie wenst u veel leesplezier, een genoeglijke Open Monumentendag en een schitterende nazomer.

Michel Carree
Eindredacteur

Rectificatie

In Tijd-Schrift 164 stond vermeld dat het Prentenboek van het Vlaardings Streekmuseum (2012) samengesteld zou zijn door H.J. Luth en M.P. Zuydgeest. Dat is onjuist, want zij zijn de auteurs van het Groot Vlaardings Prentenboek (2010). De samenstellers van het Prentenboek van het Vlaardings Streekmuseum zijn Jan Anderson, Jeroen ter Brugge, Paul Westerdijk en Hans Bakker.

Dank

Na vele jaren trouwe inzet voor de Historische Vereniging Vlaardingen, waaronder in de redactie van Tijd-Schrift, heeft Gera van der Weijden besloten om zich terug te trekken als redactielid. Wij willen haar danken voor haar waardevolle en inspirerende bijdragen in de afgelopen jaren – we zullen haar inzet missen.

Ondernemers opgelet

Zoals u kunt zien is er in het Tijd-Schrift beperkt plek voor advertenties. Beperkt, omdat we het Tijd-Schrift liever vullen met mooie artikelen, maar die paar advertenties maken dat we het geheel van drukken, afwerken en verzenden financieel beheersbaar houden voor de vereniging. Door het wegvallen van een aantal adverteerders ontstaat er nu wat ruimte in de opmaak. Grijp dus uw kans: vier maal per jaar onder de aandacht van meer dan 1.000 betrokken stadsgenoten. Informeer naar de mogelijkheden bij onze secretaris Jack van Soest via info@hvv-vlaardingen.nl

Zaterdag 10 september 2022

Open Monumentendag in Vlaardingen

Ron Hoekstra,
coördinator Comité OMD 2022

Programma en Thema '*Duurzaam duurt het langst*'

De tweede zaterdag van september is het Open Monumentendag.

Ook in Vlaardingen is dit landelijke cultureel-historisch evenement weer georganiseerd, met aandacht voor het erfgoed in de stad. Het thema van dit jaar is '*Duurzaam duurt het langst*'.

Dat is een uitdagend thema, want duurzaamheid is op verschillende manieren in te vullen.

Iets is duurzaam als het weinig vergankelijk is en bestemd is om te duren en. En als er rekening gehouden is/wordt met het feit dat grondstoffen en energiebronnen niet oneindig voor handen zijn, want het gaat niet goed met de aarde.

Het gebruik van het woord *duurzaam* is in de loop der jaren uitgebreid. Als er nu *duurzaam* in een tekst voorkomt, bedoelt men vaak dat de productie of het proces goed is voor de planeet. In woordenboeken staan als woorden die te maken hebben met *duurzaam*: bestendig, betrouwbaar, degelijk, houdbaar, altijddurend, aanhoudend, blijvend, permanent en vast.

Het is dus een breed, multifunctioneel begrip. Het wordt ook wel misbruikt. Plak er *duurzaam* op, dan is het goed...

Monumenten zijn in de praktijk duurzaam: ze bestaan al lang en er is weinig verandering.

Er is wel onderhoud en aanpassing aan de eisen van duurzaamheid nodig, in de zin van klimaatvriendelijkheid, geen verspilling van energie en grondstoffen en zorg voor mens en natuur. Dan kan gedacht worden aan gevelisolatie, beter ventileren, zonnepanelen, dubbelglas. Maar 'gewoon' goed onderhoud is het beste voor het behoud van monumentale panden en objecten.

De **Open Monumentendag** is een goed moment voor de noodzakelijke aandacht voor het erfgoed in de stad. In het weekend van 10 en 11 september zijn er ook Open Ateliers, want erfgoed en kunst passen goed bij elkaar!

Het programma ziet er als volgt uit (een schets).

- Er zijn panden en ateliers open in de stad. In totaal zullen ruim twintig panden open staan voor bezoek.
- Tijdens de wandelingen en rondgangen komt men langs andere panden en plekken die ook de aandacht waard zijn.
- Er zijn bijzondere locaties met activiteiten: de begraafplaats Emaus houdt open dag met rondleidingen en een puzzeltocht voor kinderen én volwassenen. In de rozentuin aan de Holysingel zal de restauratie van enkele monumenten worden gevierd door de stichting Poort van Hooglede.
- In de Grote Kerk zijn activiteiten met en rond het Van Peteghem-orgel.

- Het Museum Vlaardingen is gratis toegankelijk.
- Dat geldt ook voor het Streekmuseum Jan Anderson (expositie over bakker Jan Boer) en zijn depot aan de Willem Beukelszoonstraat (tentoonstelling van nieuwe aanwinsten).
- Er is in de week voor de OMD een lezing over duurzaamheid in bibliotheek de Plantaan.
- Er zijn fotowedstrijden voor volwassenen (thema 'Duurzaamheid en vergankelijkheid') en voor leerlingen van de basisscholen ('Wat is voor jou een monument?').
- Er verschijnt een programmaboekje met het **volledige programma** en er zijn flyers met speciale routes langs de havens van Vlaardingen en de ateliers.
- Er staan ter promotie grote doeken met oude foto's in de stad.
- Het Tijdschrift van de Historische Vereniging Vlaardingen heeft als thema OMD-Duurzaamheid. *Dat heeft u nu in handen.*
- De toren van de Grote Kerk kan beklimmen worden o.l.v. het ServiceTeam Vlaardingen.
- De websites **Erfgoedvlaardingen.nl** en **Openmonumentendag2022.nl/Vlaardingen** zijn gevuld met informatie.
- En aan elk open monument hangt een vlag of poster van de nieuwe landelijke sponsor **VriendenLoterij**.

Gezicht op de Zomerstraat en de oprit naar de Maassluisdijk, circa 1950
(Aquarel door Herman Paradijs; Collectie Stadsarchief Vlaardingen PRVL 0742).

Hoe zit het met duurzaamheid in Vlaardingen?

Gemeentelijk beleid voor duurzaamheidsvraagstukken bij monumenten

Marloes Veringa-van Beekveld,
beleidsmedewerker monumenten,
gemeente Vlaardingen

Het is een cliché, maar in zekere zin toch waar. Het (her)gebruiken van een monument of historisch pand is duurzaam. In plaats van sloop/nieuwbouw draag je bij aan het behoud van ruimtelijke kwaliteit voor een stad. Monumenten zijn identiteitsdragers en vullen de stad met verhalen.

De huidige woning- en klimaatcrisis zorgen er onder andere voor dat er druk komt te liggen op de woningmarkt en op de wensen en eisen van particulieren. De vraag om verduurzaming is terecht en kan worden beantwoord in historische panden, maar wel met restricties. Monumentale waarde moet als belang worden meegewogen. Er mag niet te makkelijk bedacht worden iets weg te halen, omdat dat nu makkelijker of goedkoper is.

Verduurzaming: hoe pak ik het aan?

Verduurzaming is een populaire verzamelnaam, wat het meteen ook ingewikkeld maakt. Het is van belang dat een eigenaar goed nadenkt wat deze wenst te bereiken en wat deze ervoor over heeft om dit doel te na te streven. Voor een overzicht van verduurzamingsmaatregelen is het verstandig om de website van de Groene Grachten eens goed te bekijken.¹ Zij adviseren uitgebreid

over verduurzaming van monumenten en historische gebieden en hebben de Groene Menukaart opgesteld.² Hierin is overzichtelijk gemaakt welke maatregelen er zijn en wat je daarmee opschiet. Al gauw wordt gedacht aan zonnepanelen, maar dat is energieopwekking. Wanneer je je energie even snel blijft verliezen, is dit niet meteen erg duurzaam in gebruik. Ook is het altijd goed om stil te staan bij zogenaemde *quick wins* als radiatorfolie, tochtstrippen, dikke gordijnen etc. Zo ontstaat 60% van het energieverlies van vensters door de kieren en gaten, waardoor dubbel glas niet meteen de oplossing van alle problemen is. Wanneer je wilt overgaan op verduurzamingsmaatregelen is het dus noodzakelijk om een plan op te stellen, zodat je zo efficiënt mogelijk te werk kunt gaan. Laat je hierbij adviseren door overheid en professionals.

Bij monumenten mag toch helemaal niks?!

Op monumenten zijn wij trots en deze willen we behouden voor de stad. Om de panden naar de 21^e eeuw te brengen, zijn ingrepen nodig. Ingrepen zijn mogelijk, maar er wordt wel extra zorgvuldig naar gekeken omdat deze panden een algemeen belang dienen.

Zonnepanelen, warmtepompen, dubbelglas en isolatie zijn allemaal maatregelen, die mogelijk zijn. Maar er wordt wel gekeken of er een juiste benadering wordt gehanteerd. Zo is het bij monumenten gebruikelijk om dun isolatieglas te gebruiken (zodat het historische beeld gehandhaafd blijft) en moet er goed worden nagedacht over waar isolatie wordt toegepast en wat voor gevolgen dit heeft voor aansluitingen op kozijnen en dakconstructie. Als dit niet wordt gedaan, wordt niet alleen het beeld aangetast, maar kan er ook sprake zijn van koudebruggen waardoor er in de toekomst lekkage en schade kan ontstaan.

In het midden, tussen het hoekhuis van de familie Dorsman en het toegangspoortje met het opschrift 'Kaas en veevoeder', het eeuwenoude pand Markt 49A, de voormalige 'electrische graanmalerij' op 17 juni 1936

(Foto: P.D. de Vries; Collectie Stadsarchief Vlaardingen T-363A/060).

Goed voorbeeld doet goed volgen: Aan de Markt in Vlaardingen is een prachtige geïsoleerde woning in een voormalige graanmalerij gemaakt. De eigenaar heeft het hele pand aangepakt en gezocht waar wel ingrepen mogelijk zijn en waar niet. Zo is er onderscheid gemaakt in gebruik van de ruimtes en de monumentaliteit van de kozijnen.

Hoe worden aanvragen getoetst?

Werken met monumenten is altijd maatwerk. Bij reguliere bouw zijn er standaardprofielen en is de boel meestal recht. Bij monumenten zijn zaken in de regel scheef en afwijkend. Daarom is het belangrijk om precies te weten wat waar zit en hoe je ermee om wilt gaan. Bij regulier onderhoud zonder wijzigingen wordt geen vergunning gevraagd, maar is er altijd een mogelijkheid voor advies. Voor een verandering (in aanzicht, materiaal of detaillering) aan een pand wordt wel een vergunning gevraagd

en daarbij hoort een uitgebreide tekeningenset en werkwijze. Naast een reguliere vergunningscheck wordt de Monumentencommissie hierbij betrokken en voor grote ingrepen in rijksmonumenten wordt er advies gevraagd aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Wederom een goed voorbeeld: In de in 1920/1921 – voor Oude Lijnbaan-directeur J.H. van Linden van den Heuvell (1883-1948) – gebouwde woning aan de Nieuwe Kerkstraat, wordt een verduurzamingslag gemaakt om u tegen te zeggen. De nieuwe eigenaren zijn zorgvuldig te werk gegaan en hebben hun wensenlijstje naast de waardevolle kenmerken van de woning gelegd. Zij hebben gekozen voor isoleren terwijl de roedeverdeling en afgeronde plafonds dit tot een uitdaging maakt.

Waar vind ik de benodigde kennis?

Monumenten.nl maakt u wegwijs in monumentenland en omschrijft vele voorbeelden van monumenteneigenaren, die u voor zijn gegaan.³ Op deze site is ook een SpecialistenWijzer te vinden waarbij de juiste monumentenspecialist met expertise en reviews wordt gegeven.⁴ Er is een certificering voor architecten en aannemers. Bij grote restauratieopgaven is het verstandig na te denken over het inhuren van een gecertificeerd expert. In de vergunningpraktijk is te zien dat kosten in behandeltermijn heel snel worden terugverdiend door de meerwaarde van expertise en ervaring.

Oude interieurfoto van de nu verduurzaamde woning aan de Nieuwe Kerkstraat, circa 1930 (Familiearchief Van Linden van den Heuvell, inv.nr. 468; Collectie Stadsarchief Vlaardingen T-276/15).

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft handreikingen online waarin per onderzoeksgebied wordt uitgeschreven wat de waarde, problematiek en oplossingen zijn.⁵

Op de website Monumententoezicht van Stichting Erkende Restauratiekwaliteit is een overzicht te vinden van waar toezichthouders rekening mee moeten houden.⁶ Per ingreep is er een duidelijk overzicht van wat wel en wat niet mag op juridisch en restauratie-technisch gebied. Op de website van Stichting Erkende Restauratiekwaliteit zijn uitvoeringsrichtlijnen (URL) voor werkzaamheden terug te vinden.⁷ Als eigenaar is het aan te raden om in de opdracht te verwijzen naar de bijbehorende URL, zodat je zeker weet dat de uitvoerder de klus uitvoert naar verwachting.

Het Hollandia-gebouw heeft rekening gehouden met algemene ruimte en privéruimtes. Zo zijn de kozijnen in de appartementen voorzien van dun dubbelglas en het glas-in-lood in de centrale hal wordt zonder aanpassingen behouden.

Zijn er ook financiële regelingen?

Het Nationaal Restauratiefonds biedt fiscale regelingen. Dit heeft een kennisplatform met stappenplannen en adviseert op maat bij het financieringsproces. Speciaal voor Vlaardingen is er met Fonds Schiedam Vlaardingen e.o. het Monumentenfonds Maassteden opgericht. Dit fonds

kent een extra ruimhartige regeling voor herbestemmingsprojecten met een meerwaarde voor maatschappelijke doelgroepen.⁹

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft geen specifieke verduurzamingsregelingen (behalve voor een duurzaamheidsonderzoek via de SIM), maar wel mogelijkheden voor onderhoud en restauratie.¹⁰ De Provincie Zuid-Holland heeft wel een verduurzamingsregeling, maar deze is vooral geschikt voor restauratieprojecten.¹¹ Het Erfgoedhuis Zuid-Holland biedt een overzicht van subsidies en kan adviseren.¹² De Monumentenwacht kan naast een onderhoudsadvies een duurzaamheidsadvies opstellen.¹³

De gemeente Vlaardingen heeft alleen een bescheiden onderhoudsbijdrage en nog geen speciale regeling gericht op verduurzaming.¹⁴

Verduurzamen in een historisch gebouw of monument is mogelijk! Je hebt nodig: gezond verstand, geduld, passie en bereidheid tot het doen van concessies. Een authentieke ruitenverdeling heeft nu eenmaal een ander prijskaartje, dan een standaard inbouwkozijn. Het resultaat loont en je creëert er naast een unieke woning ook meerwaarde mee voor de gehele stad. Daarom petje af voor alle monumenteneigenaren en in het bijzonder die met een duurzaamheidswens!

Noten

¹ <https://www.degroenegrachten.nl>

² <https://www.degroenemenukaart.nl/nl>

³ <https://www.monumenten.nl>

⁴ https://www.monumenten.nl/specialistenwijzer?size=n_12_n

⁵ <https://www.cultureelerfgoed.nl/domeinen/monumenten/publicaties>

⁶ <https://www.monumententoezicht.nl>

⁷ <https://www.stichtingerm.nl/kennis-richtlijnen>

⁸ <https://www.restauratiefonds.nl/particulier/wonen-in-een-monument>

⁹ <https://fondssv.nl/maassteden-monumentenfonds>

¹⁰ <https://www.cultureelerfgoed.nl/domeinen/monumenten/subsidies>

¹¹ <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/natuur-landschap/erfgoed-cultuur/restauratie/verduurzamen-monumenten>

¹² <https://www.erfgoedhuis-zh.nl/subsidies-en-fondsen/#Subsidiesvoormonumenten>

¹³ <https://www.erfgoedhuis-zh.nl/monumentenwacht/onze-diensten/duurzaamheidsadvies/>

¹⁴ https://www.vlaardingen.nl/Onderwerpen/subsidies/Subsidie_voor_monumenten

Duurzaamheid en hergebruik van archieven¹

Harm Jan Luth-Mulders,
stadsarchivaris, gemeente Vlaardingen

Hergebruik van archieven? Dan denk ik als klassiek opgeleid archivaris eerst en onmiddellijk aan een *palimpsest*. Voor de lezer die zich nu achter de oren krabt: dat is een afgeschraapt stuk perkament dat opnieuw beschreven wordt/is. En in tweede instantie komen me in dit opzicht de – vaak interessante – in boekbanden hergebruikte perkamentfragmenten voor ogen. Zoals een 9^e-eeuws afschrift van een tekst van tegenpaus Novatianus (circa 200-258) in een 16^e-eeuwse band, of aantekeningen van rond 1039 op de omslag van een bundel 15^e-eeuwse rekeningen. Het Utrechts Archief wijdde er eind 2018 speciaal een tentoonstelling aan.

Maar eenvoudiger gedacht, is het natuurlijk zo dat alle archieven bij raadpleging worden gebruikt en hergebruikt. De geestelijke die in 1711 nauwgezet de namen van zijn dopelingen noteerde, zal er geen moment aan gedacht hebben dat de genealoog in onze tijd met graagte de gegevens uit dat doopboek overneemt. De aantekening in de kantlijn bij een transportakte uit 1732 dat 'een erf met steen' is gepromoveerd tot 'een huis en erf', leidt in 2021 tot het alsnog aanbrengen van dit stichtingsjaar op de gevel. En als ik voor de aardigheid mijn eigen correspondentie doorneem, dan (her)gebruik ik mijn persoonlijk archief.

Het bewaren, inventariseren, beschrijven en ter beschikkingstellen van archieven is ook op niets anders gericht dan ze te (laten) gebruiken en hergebruiken.

De eerste Vlaardingse gemeentearchivaris zou pas in 1895 aantreden en daarom was het gemeentesecretaris Reinardus Kikkert (1803-1885) die in 1855 een poging deed om

het gebruik van de eigen, gemeentelijke archieven mogelijk te maken. Dat dat dringend nodig was, weten we uit eigentijdse bron: *'Met banden en touwen, hoopsgewijze en pel-et-mel² gelijk het daar lag, was een oppervlakkig overzigt en een enkele aanblik dezer ordeloze verzameling ontmoedigend en bracht eene zeer pijnlijke indruk teweeg'*.

Gemeentesecretaris Reinardus Kikkert, circa 1878

(Foto: Ed Radermacher; Collectie Stadsarchief Vlaardingen P-284).

En hoe Kikkert over zijn arbeid dacht, weten we uit zijn eigen aantekeningen: *‘Met deze ongezellige, veel studie vereischende, zeer hoofdbrekende en geestafmattende bemoeijing, tevens verdrietig en tusschentijds, vroeg en laat verrigt, zijn lange maanden verlopen.’*

Uiteindelijk zou zijn opvolger Jan van Schravendijk (1850-1914)³ pas in 1879 tot enige ordening en beschrijving komen, maar het zou nog tot in de 20^e eeuw duren, voordat dit kern-archief echt doelmatig te gebruiken was.

Het hoeft geen betoog dat dit archief van het gemeentebestuur (1813-inmiddels het begin van de 21^e eeuw) zeer frequent wordt (her)gebruikt. Om een paar voorbeelden te noemen:

- Voor een bijna honderdjarig lokaal familiebedrijf werd zijn eerste hinderwetvergunning met blauwdruk opgezocht, zodat nu helder is waar overgrootvader zijn bedrijf startte en op welke precieze datum het eeuwfeest daar is.
- Collega’s ten stadhuis konden geholpen worden aan een nog steeds vigerende erfpachtakte.
- Voor de in de stad te plaatsen Stolpersteine werden de benodigde gegevens van weggevoerde en omgebrachte joodse Vlaardingers getraceerd in de lijsten van burgerzaken.
- Voor een expositie over bijna tweehonderd jaar gemeenteraadsverkiezingen gaven de naamlijsten van stemgerechtigden uit het begin van de 19e eeuw een goed beeld van het censuskiesrecht.
- De griffie kon ten behoeve van een gemeentelijke rouwadvertentie voor een overleden oud-raadslid worden voorzien van diens politieke carrière-gegevens.

Om dat gebruik van de archieven blijvend mogelijk te maken, is het steeds weer nodig om archieven te restaureren. Bij het Stadsarchief werden de eerste stappen daartoe gezet door stadsarchivaris Theo J. Poelstra. Hij wist in 1977 gedaan te krijgen dat een restaurator/binder werd aangesteld in de persoon van Johannes Stolk (1916-2005). Nadat deze in 1980 met pensioen ging, werd Daam van Geenen (1955) als zodanig benoemd. Hij pensioneerde in 2021 en oefende deze functie – met verve – maar liefst 41 jaar uit.

Restaurator Daam van Geenen toont burgemeester Tjerk Bruinsma hoe hij papier aanvezelt, Nationale Archiefendag 2004 (Foto: Lies van der Zwaal; Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

Deze functie is daarna niet meer vervuld en nu worden deze werkzaamheden per klus uitbesteed aan restauratieateliers. Daarmee wordt voldaan aan de Archiefwet die voorschrijft dat archieven in goede en geordende staat moeten worden gehouden.

Links- of rechtsom: alles is er ten Stadsarchieve op gericht het eeuwen- of nog maar tien jaar oude erfgoed tot in lengte van jaren duurzaam te bewaren, beheren, bewerken, behouden, ontsluiten en ter beschikking te stellen.

Noten

¹ Dit is een aangepaste en uitgebreide versie van een door de auteur voor het Archiefblad (juni 2022) geschreven column.

² Pêle-mêle = door elkaar.

³ Jan van Schravendijk is de enige Vlaardingse gemeentesecretaris die (in 1923) geëerd is met een straatnaam: het Van Schravendijkplein.

Duurzaamheid in de archeologie

Rutger Terluin,
archeoloog, gemeente Vlaardingen

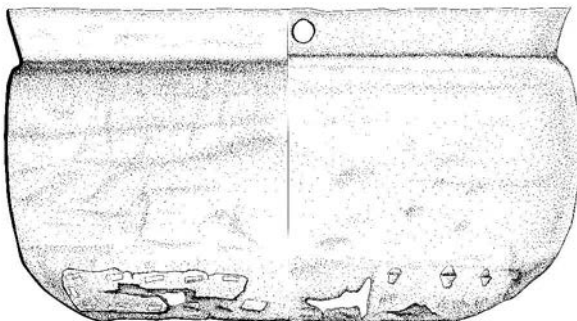
Hoe duurzaam is de archeologie? Een leuke vraag met vele kanten. Ik kan er slechts enkele aantippen.

Hoe duurzaam is de archeologie nu?

Heel duurzaam, wil ik beweren. Waarom? Nou, dat is heel eenvoudig. Archeologie ligt in de bodem. En wat een archeoloog het liefste wil, is dat het daar lekker blijft liggen. Want de bodem is nog altijd de beste bewaarplaats voor ons archeologisch erfgoed. Het ligt daar soms al duizenden jaren, afgesloten van allerlei schadelijke invloeden. En als het daar kan blijven liggen, heeft de archeoloog ook niets te doen en kan hij niets vervuilen. Hoe duurzaam wil je het hebben?

Dat een archeoloog liever niets te doen heeft, is natuurlijk niet waar. Maar het streven naar behoud van het archeologisch erfgoed in de bodem is wel het officiële beleid

Tekening van de messing ketel, gevonden op de Engelsche Boomgaert. Links toont de binnenzijde, rechts de buitenkant. Het laplaatje dat ter reparatie is aangebracht, is links duidelijk herkenbaar. (Tekening J. Dam, code 06.123-000538; Archeologisch en Bouwhistorisch depot van de gemeente Vlaardingen).

in Nederland. We willen het daar bewaren voor de toekomst. Pas als dat door bijvoorbeeld een bouwproject niet kan, dan komt de archeoloog er aan te pas. Overigens ook vanuit het oogpunt van duurzaamheid. Want als hij het erfgoed niet opgraaft, dan wordt het bij de bouw weggegraven en vernietigd. Door opgraven blijft onze geschiedenis bewaard. Archeologische vondsten worden duurzaam in het archeologisch depot opgeslagen.

Het oude landschap verdwijnt

Tot zover komt de archeoloog er niet heel slecht vanaf. Maar hoe zit het met de mensen die hij onderzoekt? Onze voorouders, waren die duurzaam bezig? Laten we eens teruggaan in de tijd. Naar Vlaardingen rond het jaar 1000, toen graaf Dirk III hier woonde. Het achterland van Vlaardingen was toen een groot veenmoeras. Maar de bevolking nam toe, en monden moesten worden gevoed. Het veenmoeras werd omgevormd tot akkers. Lange sloten werden gegraven waardoor het water richting de rivier wegstroomde. Het land viel droog en kon worden bewerkt.

Maar al snel doemde een probleem op. Want veen dat droogvalt oxideert, of anders gezegd: het verdwijnt in de lucht. Het maaiveld daalde en werd weer natter. De oplossing was snel gevonden, sloten uitdiepen en meer sloten graven. Maar dit loste uiteraard het probleem niet op. Ook het nieuw drooggemaakte veen oxideerde. Van duurzaam omgaan met het natuurlijke landschap kun je niet echt spreken. Het proces van bodemdaling en ontwatering dat toen in gang gezet werd, gaat tot op de dag van vandaag door.

Kan uit de 17^e eeuw op een metalen stand-ring. Vindplaats: Vlaardingen (code 99.999-000286; Archeologisch en Bouw-historisch depot van de gemeente Vlaardingen).

Wonen en bouwen

In de gebieden die ontgonnen werden, ging men ook wonen. En u kunt het al raden. Na verloop van tijd kreeg men daar natte voeten. Terpjes werden opgeworpen om dit te voorkomen. Het bleek niet te helpen. Woonplekken werden dan ook verlaten als het echt te nat werd. Maar waar moest men heen?

Nu moet u weten dat het achterland van Vlaardingen niet enkel en alleen uit veen bestond. Door dit gebied liepen kronkelende brede banen van klei en zand. De overblijfselen van oude krekens. Omdat hier geen veen aanwezig was, daalde het maaiveld er minder snel. Dat was aantrek-

kelijk. Deze nieuwe plekken vormden een thuis voor vele honderden jaren. Door gebruik te maken van zeer lokale verschillen in de bodem kon men duurzaam een eigen plek in het landschap innemen.

Overigens, tegenwoordig wordt de maaiveldaling nog eens versterkt door het enorme gewicht van de ophogingen die wij erop hebben gegooid om droge voeten te houden. Onze huizen dalen echter niet mee omdat we die hebben onderheid. We moeten dan ook blijven ophogen. Wat dat betreft waren onze voorouders duurzamer. Hun huizen daalden gewoon met het maaiveld mee. En door gebruik van kalkmortel als cement en hout waren hun gebouwen ook meer flexibel dan de onze. Die konden kleine verschillen in daling opvangen zonder te scheuren. In de bouwwerken zelf vinden we aanwijzingen van hergebruik van materiaal. Langs de Dijksteeg bijvoorbeeld. Daar had men in de 15^e/16^e eeuw een mooie vloer gemaakt van bakstenen uit de 13^e/14^e eeuw. Hetzelfde constateerde de Rotterdamse stadsarcheoloog C. Hoek bij het opgraven van 'de woning van Jaep Jansz Cock'. Die lag langs de toenmalige Holyweg, en rond 1600 werden daarin bakstenen gebruikt die vermoedelijk afkomstig waren van het gesloopte middeleeuwse mottekasteeltje van de 'Joffer Aechtenwoning'. Dat lag iets zuidelijker.

Iets dergelijks zal ook zijn gebeurd bij het mottekasteeltje bij de Engelsche Boomgaert. Bij het opgraven van die plek in 1998 werd weinig meer van de bakstenen toren zelf teruggevonden. En wat te denken van onze kerk? In de funderingen van de tufstenen voorganger van de huidige kerk zit materiaal uit de Romeinse Tijd.

De bewoners van Vlaardingen in de Romeinse Tijd konden er ook wat van. Op Hoogstad zijn uit die tijd meerdere duikers teruggevonden. Een duiker is een houten koker in een dam, waardoor water van de ene zijde naar de andere zijde van de dam kan stromen. Zo sluit een dam de waterweg niet af. Eén van die teruggevonden duikers was gemaakt van een oude kano. Daar hadden ze de voor- en achterkant afgehaald en een plank overheen gelegd. Dat werkt net zo goed als een uitgeholde boomstam.

Detail van scherf van een pot van de Vlaardingencultuur. Het gat is aangebracht om de pot te repareren. (code 07.003-000033; Archeologisch en Bouwhistorisch depot van de gemeente Vlaardingen).

Spullen

Niet alleen in bouwwerken vinden archeologen aanwijzingen voor hergebruik. Ook bij kleding zien ze het terug. In Duitsland is een veenlijk uit de vroege middeleeuwen gevonden in zijn volledige tuniek (een soort lange trui of jurk). Onderzoek toonde aan dat die bestond uit maar liefst 45 verschillende hergebruikte stukjes stof. Kleding werd ook weggeschonken, bijvoorbeeld aan de kerk. Onder de Europese elite was het schenken van dure kledingstukken aan de katholieke kerk een gebruik. Deze werden vervolgens vermaakt tot typisch geestelijke kledingstukken als kazuifels, manipels en stola's. Helaas vinden we in Vlaardingen niet zoveel textiel terug.

Toch komt ook gerecycled materiaal uit onze bodem naar boven. Een mooi voorbeeld zijn grapen. Dit zijn kookpotten die op drie poten staan. We herkennen hun gebruik aan de roetaanslag dat aan de onderzijde op de bodem aanwezig is. Maar kijken we aan de binnenzijde, dan zien we bij sommige grapen een witte kalkaanslag. Zo'n dun laagje kalk verradt dat men vroeger in de pot heeft geplaat. De kookpot is dan hergebruikt als pispot. Dat is

een pot die men onder of naast het bed had staan om 's nachts aan hoge nood het hoofd te bieden. Anders moest je naar buiten, want een wc binnen had men niet.

Hergebruik of recycling van materialen door onze voorouders is schering en inslag. En dat vormt voor de archeoloog ook een probleem. Zo dankt de ijzertijd haar naam aan het feit dat in die periode voor het eerst ijzer als materiaal werd gebruikt. Je mag verwachten dat de archeoloog dan ook veel ijzeren voorwerpen uit die tijd terugvindt. Maar dit is niet het geval. In tegendeel zelfs. In heel Zuid-Holland is geen enkel stukje ijzer uit die periode aangetroffen. En dat ligt niet aan wegroesten, want uit andere perioden vinden we het wel.

Recycling, dat is wat er op grote schaal gebeurd moet zijn. En we hebben er ook aanwijzingen voor. In Tilburg zijn smeltkroesjes uit de ijzertijd gevonden. De binnenkanten van deze kroesjes vertonen allerlei afdrucken. Daarin zijn een mantelspeld, rechte en gedraaide staafjes en fragmenten van bronzen vaatwerk te herkennen. Deze voorwerpen zijn in de kroesjes omgesmolten. Ook bij ons in Vlaardingen werd zo aan recycling gedaan, getuige de vondst van smeltkroesjes in de Broekpolder.

Naast recycling deed men gewoonweg ook langer met spullen dan wij. Archeologen zien dit terug aan reparatiesporen op voorwerpen. Gebroken aardewerk potten of borden werden weer in elkaar gezet met behulp van touwtjes of krammen. Reparaties die een archeoloog herkent aan bewust gemaakte gaatjes in het aardewerk die er eigenlijk niet horen te zitten. Of soms zijn die reparaties nog gewoon op het object aanwezig, zoals u kunt zien op de middeleeuwse messing ketel uit de gracht van het mottekasteel op de Engelse Boomgaert (*afbeelding 1*) en de kan uit de 17^e eeuw waarvan de aardewerk standing is vervangen door een van metaal (*afbeelding 2*).

Tot slot

Uit de voorbeelden hierboven blijkt dat onze voorouders duurzaam met hun spullen omgingen, maar voor

het landschap is dat maar de vraag. Het oude landschap met bewoning is rondom de stad nog wel te beleven. En we hebben meer spullen liggen in ons Archeologisch en Bouwhistorisch Depot, aan de Waalstraat boven de bibliotheek. U kunt die iedere donderdagmiddag zelf komen bewonderen. Loop gewoon even langs.

Maar de oudste Vlaardingse voorbeelden van hergebruik en reparatie die in het depot te zien zijn, wil ik u niet onthouden. Ze zijn zo'n vijfduizend jaar oud en komen uit onze eigen Vlaardingencultuur-tijd. De eerste is een scherf van een aardewerk pot met een mooi rond gat (*afbeelding 3*). Hoewel potten van de Vlaardingencultuur zich kenmerken door ronde gaatjes, zit dit gat waar het niet hoort te zitten. In plaats van onder de rand zit het veel meer naar beneden. Reparatie dus. Het andere object is een vuurstenen schrabbertje (*afbeelding 4*). De bovenzijde van het schrabbertje is mooi gepolijst. Dit verraadt dat het voorheen een deel was van een gepolijste vuurstenen bijl. Aan één zijde is het stukje verder bewerkt om als schrabbertje door het leven te kunnen gaan. Een (stukje) bijl gerecycled tot schrabber. Repareren en recycelen is van alle tijden.

Bronnen

- Hoek C., 1966: De woning van Jaep Jansz. Cock te Vlaardingen, in *Rapport betreffende de werkzaamheden, verricht in het vierde kwartaal van 1965 door de afdeling Oudheidkundig Onderzoek van de Dienst van Gemeentewerken, Rotterdam*, 1
- Hoek C., 1973 'De Middeleeuwen', in: *Van Steunvisser tot Stedeling*, 118-147.
- Grömer K., 2017: Recycling of Textiles in Historic Cotexts in Europe: Case Studies from 1500 BC till 1500 AD, in I. Miloglav, A. Kudelić, J. Balen (eds): *Recikliraj, ideje iz prošlosti. Arheološki Muzej u Zagrebu. Filozofski Fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Institut za Arheologiju. Zagreb*, 75-98
- VLAK-archief. Archief van het Archeologisch en Bouwhistorisch Depot van de gemeente Vlaardingen. Objectcodes 1.003 (grape als pispot); 04.003 (Vlaardingencultuur) 1.087 (Dijksteeg); 6.036 (Hoogstad); 6.123 (Engelsche Boomgaert);
- IJzertijd Zuid Holland: <https://geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/verhalen/de-ijzertijd-in-zuid-holland/>
- Smeltkroesjes Tilburg: <https://historiek.net/prehistorische-smeltkroesjes-2500-jaar-oud/76946/>

Vuurstenen schrabber van de Vlaardingencultuur. Bovenop is de steen mooi gepolijst, en onder is de 'omvorming' tot schrabber zichtbaar (code 07.003-001802; Archeologisch en Bouwhistorisch depot van de gemeente Vlaardingen).

Hartelijk welkom op begraafplaats Emaus te Vlaardingen

Guus de Rooter, Historische Vereniging Vlaardingen, werkgroep Emaus en Mieke van der Mark, medewerker Stadsbedrijven, gemeente Vlaardingen

Misschien is dit wel een vreemde begroeting. Welkom op een begraafplaats, daar kom je toch liever niet? Begraafplaats Emaus is niet alleen een plaats waar duizenden Vlaardingers begraven liggen, het is ook naast het oude Hof, het Oranjepark, de Broekpolder en het vele stadse groen, een van de mooiste groene plekken van onze stad.

Begraafplaats Emaus ligt midden in onze stad te midden van doorgaande wegen en de Vlaardingse Vaart. Desondanks is het een plek waar rust heerst en waar je de drukte van de stad achter je kunt laten. Een grote verscheidenheid aan grafmonumenten en ook de lommerrijke plekken maken een wandeling op Emaus zeer de moeite waard.

Geschiedenis

Deze begraafplaats ligt in het gebied dat van oudsher deel uitmaakte van het grafelijk domein. In de loop der eeuwen wordt via transporten en verkoopakten een directe lijn waarneembaar naar de locatie Emaus. Deze ligt tussen de Westlandseweg, het Emaus en de Vlaardingse Vaart.

In 1820 kocht de gemeente Vlaardingen het daar gelegen huis, erf, tuin, boomgaard en plantage, om er een algemene begraafplaats te stichten. In 1829 werd de begraafplaats in gebruik genomen. De eerste grote uitbreiding vond plaats in 1902, waarna in de loop der jaren de begraafplaats Emaus uitgroeide tot de huidige omvang en aansloot bij de daarnaast gelegen – in 1820 gestichte – rooms-katholieke begraafplaats Sint Barbara. Sint Barbara is in 1967 samengevoegd met begraafplaats Emaus.

Begraafplaats Holy

In november 1974 werd de begraafplaats Holy in gebruik genomen. De gemeente besloot vanaf dat moment geen nieuwe graven meer uit te geven op Emaus, maar alleen te begraven in de bestaande graven. Het gevolg daarvan was dat Emaus verviel. Niet alleen werd het groen beperkt onderhouden, maar ook de graven raakten steeds meer verwaarloosd.

Noodsignalen Historische Vereniging

Het verval van de mooie oude begraafplaats, een tuin van rust in een hectische stad, ging vele leden van de Historische Vereniging Vlaardingen aan het hart. Geluk-

Foto links: De voorgevel van de gebouwen van begraafplaats Emaus, 2013 (Foto: Henk Brobbel; Collectie Stadsarchief Vlaardingen T-152/208).

De ingang van begraafplaats Emaus bij de tolpoort (uit: Groot Rotterdam; Collectie Stadsarchief Vlaardingen T-152/003).

kig werd in 2008 besloten te starten met een renovatie van de oude verwaarloosde gebouwen en het aanpakken van het groen en de paden. Er werden weer nieuwe graven uitgegeven en sinds 2015 is er ook een urnentuin. Naast het plaatsen van asbussen op een particulier graf, behoort nu ook een urnengraf tot de mogelijkheden.

Werkgroep

Mooie gebouwen en een mooie tuin, maar met daarin helaas veel verwaarloosde graven. De Historische Vereniging Vlaardingen trok zich daarom ook het lot aan van de vele grafmonumenten, die soms historisch zeer waardevol zijn. Bovendien hoort een begraafplaats een nette en waardige plek te zijn en daar passen vervallen grafmonumenten niet bij. Na overleg met de gemeente Vlaardingen heeft de HVV daarom de Werkgroep Emaus ingesteld. Een van de doelen van dit project is om familieleden te stimuleren om de graven bij te houden of ze een opknapbeurt te (laten) geven. Dat kan vaak al met weinig financiële middelen en leden van de werkgroep

Grafmonumenten voor en na de opknapbeurt, 2022
(Foto's: Guus de Ruiter, HVV-werkgroep Emaus).

kunnen daarbij adviseren. Hieronder een voorbeeld van een verwaarloosd aangetroffen graf en het resultaat van het herstel door de HVV-Werkgroep Emaus.

Genealogie

Een ander doel van de werkgroep Emaus is het op weg helpen van genealogische onderzoekers in hun zoektocht naar familieleden. Vlaardingers en hun nazaten wonen verspreid over de wereld en menige vraag uit de Verenigde Staten, Canada, Australië en zelfs uit Bahrein is al door de werkgroep beantwoord. In samenwerking met de gemeente worden de gegevens van alle sinds 1829 in Vlaardingen begraven personen verzameld en digitaal beschikbaar gesteld voor stamboomonderzoekers overal ter wereld. Vrijwilligers van de werkgroep werken samen met medewerkers van de gemeente om de gegevens zo compleet mogelijk op internet te plaatsen.

Open Monumentendag 2022

De deuren van begraafplaats Emaus staan altijd open, maar op Open Monumentendag is er een speciaal programma voor jong en oud.

Voor de kinderen in de basisschoolleeftijd is een speurtocht over de begraafplaats uitgezet. De kinderen kunnen

speuren naar graven van bekende en onbekende Vlaardingers. De antwoorden op de vragen leiden naar een slagzin. Na een loting wordt uit alle goede ingeleverde oplossingen een eerste, tweede en derde prijs getrokken.

Het is niet alleen leuk voor de kinderen, want ook voor de volwassenen is een wandeling over het oudste deel van Emaus samengesteld. Een wandeling waarin u kennismaakt met de verbinding van mensen met bijzondere plekjes en gebeurtenissen in de stad. Wat weet u van de Steenplaats en van de Pelmolen? Weet u dat het graf van PKD er nog is? Je bent toch een echte Vlaardinger als je weet wat PKD betekent?

De wandeling en de puzzeltocht zijn een gezamenlijk initiatief van de gemeente Vlaardingen en de Historische Vereniging. We zien u graag op 10 september!

Historische Vereniging
Vlaardingen

Gemeente Vlaardingen

Bijzondere foto ontdekt in Stadsarchief Vlaardingen

Hjalmar Teunissen,
Stadsarchief Vlaardingen

Elf mannen kijken met strakke zelfbewuste blik trots naar de lens van de fotograaf. Allemaal hebben ze een petje op, sommigen dragen een trui met daarop de tekst 'MV VV Amicitia'. Drie van hen dragen scheenbeschermers en vooraan ligt een leren voetbal. Noppen onder de schoenen? Nee, die hebben ze nog niet, hoewel noppen in de nog jonge voetbalsport hier en daar wel al worden gebruikt.

Deze foto, gemaakt in het voetbalseizoen 1893/1894, is uniek. Hij is dit jaar in het Stadsarchief Vlaardingen ontdekt in een fotoalbum uit het archief van de familie Wagenaar Hummelinck. 'Vlaardingen, (heel) vroeger,' staat genoteerd op de voorkant van het album. Het is de oudst bekende voetbalfoto van Maassluis en Vlaardingen, gemaakt van het elftal van de eerste voetbalclub van deze twee steden: MV VV Amicitia: 'Maassluisch Vlaardingsche Voetbal-Vereeniging Amicitia'. Amicitia, oftewel 'vriendschap'.

En door vriendschap is deze eerste voetbalclub van Maassluis en Vlaardingen opgericht. Zo is er een sterke

band tussen de Maassluise families Steur en Aeckerlin via wijnhandel Steur waar Philip Jacob Aeckerlin sinds 1887 venoot is. Zijn zoon Philip Jacob junior is de aanvoerder, hij zit vooraan in het midden en is bovendien keeper.

Op de middelste rij helemaal rechts zit Theodorus Jacobus Steur. We zien verder twee Van der Lely's, op grond van gegevens uit het bevolkingsregister waarschijnlijk de broers Johan en Hendrik Cornelis, en Karel Jan van Leeuwen.

Achteraan, derde van links, staat waarschijnlijk Leenhart Frans Cornelis Dirkzwager, terwijl naast hem iemand van de familie Doelman is afgebeeld. In het midden van de tweede rij zou Marinus Cornelis Keukenmeester kunnen zitten. Hij is de enige Keukenmeester die op grond van het bevolkingsregister in aanmerking komt.

Op de tweede rij links staat een Vlaardinger: Marius Gerrit Wagenaar Hummelinck. Hij is de zoon van Constant Hendrik Wagenaar Hummelinck, de oprichter van de NV Hollandia, gespecialiseerd in melkproducten. Marius Gerrit zal later, na de dood van zijn vader in 1914, samen met zijn broer Jan Maurits de leiding van het concern overnemen. Links achter hem staat ene Lehmann. De naam Lehmann heeft een relatie met Hollandia: Jan Maurits trouwt in 1898 met Marie Louise Lehmann. Het beroep van haar vader Robert Arthur Lehmann? Ondernemer in gecondenseerde melk! Is de afgebeelde voetballer misschien Charles Theodore Lehmann, de broer van Marie Louise? Misschien heeft hij een tijdje bij de familie Wagenaar Hummelinck ingewoond omdat zijn vader een zakenrelatie is van Hollandia? Het blijft gissen, zijn naam komt in elk geval niet voor in het bevolkingsregister van Vlaardingen. We zien verder nog Abraham van Linden van den Heuvel links liggend op de grond, hij is de zoon van de burgemeester van Vlaardinger-Ambacht.

Sportgeschiedenis

Op zondag 15 oktober 1893 wordt de eerste voetbalwedstrijd van Amicitia gespeeld, waarschijnlijk de eerste officiële voetbalwedstrijd van Maassluis en Vlaardingen. Amicitia speelt de thuiswedstrijden in Maassluis op een veldje

op de tegenwoordige Haven, toentertijd nog kort de Oosthavenkade genoemd. Tegenpartij is het tweede elftal van het Rotterdamse Rapiditas. Het wordt een slachtpartij voor de debuterende club, staat in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 18 oktober 1893. „Den Vlaardingers en Maassluizers ging het niet voordeelig: Rapiditas maakte voor halftime 9 punten, Amicitia 0.”

Gelukkig gaat het na de thee een stuk beter: „Ook al doordat zij nu het voordeel van den wind had. Beide partijen maakten 1 punt, zoodat de eindstand was 10 tegen 1.”

Het is onduidelijk wie dit wedstrijdverslag heeft gemaakt. Iemand van de Nieuwe Vlaardingsche Courant? Of heeft iemand van Amicitia het verslag geschreven en opgestuurd naar de NVC? Het lijkt een redelijk objectief verslag:

„Hoewel er onder de Amicitianen verscheidene leden waren, die individueel zeer goed speelden, ontbreekt het der jonge club nog ten eenen male aan geregeld samenspel. Een goed gezonden shot op de goal der tegenpartij, werd in den regel direct waardeloos, omdat de verspreide Amicitiaansche forwards den bal niet tijdig genoeg konden bereiken om hem te verdedigen en verder door de goal te zenden.”

Tot slot volgt er nog een bemoedigend advies: „Laat Amicitia zich oefenen, oefenen ook in kalmte en samenspel. Gehoorzaamheid aan uwen captain brengt samenspel, samenspel is kracht, kracht voert ter overwinning. Amicitia, houdt moed! Toont dat uwe leden jongens zijn van Jan de Witt.”

Hermes Schiedam

Dat advies wordt kennelijk ter harte genomen, want op zondag 31 december 1893 wint Amicitia van het eerste elftal van Hermes Schiedam. „Hoewel Amicitia voor enige weken door Hermes met 2-0 goals geslagen was geworden, behaalde zij nu met 3-1 goals de overwinning wat getuigt van volhardende oefeningen van Amicitia's leden.”

En we vinden nog meer overwinningen in de Nieuwe

Vlaardingsche Courant. Op 4 maart 1894 kan er weer een gewonnen uitwedstrijd in de annalen van de voetbalgeschiedenis worden bijgeschreven: „Zondag jl. speelde Amicitia een wedstrijd tegen het 2e elftal der Delftsche voetbalclub Concordia. Hoewel Delft met 5 eerste elftalspelers was versterkt, behaalde Amicitia de overwinning met 2-1 goals.”

Een week later volgt er wéér een wedstrijd in Delft, maar die krachtmeting verloopt bar slecht. De moed zinkt de Maassluizers en Vlaardingers in de schoenen als ze in Delft zijn aangekomen: het veld van Concordia ziet er niet uit, het is een moeras, de spelers voelen zich ‘vastgenageld in de vette klei’. Bovendien kunnen er maar tien spelers worden opgetrommeld, staat in de NVC van 14 maart 1894. Ze worden dan ook met boter en suiker ingemaakt: „Reeds spoedig bleek het dat de meeste spelers van Amicitia ondanks hun harde werken, op zulk een moeras niet in conditie konden komen, ja zelfs maakte één hunner backs een goal voor de tegenpartij. Met een nederlaag van 4-1 goals keerden zij huiswaarts, elkander gelukwensende dat niemand een arm of been gebroken had.”

Geen cornerpalen

In tijdschrift ‘De Athleet’ van 17 maart 1894 vinden we meer details over deze zware wedstrijd. Er is vóór de wedstrijd nog gemopperd over de doelpalen die drie decimeter te kort zijn en de ruimte tussen de doelpalen is zeker twee meter te kort. Cornerpalen? Die zijn er niet, evenals een goede begrenzing van de lijnen langs het veld. Daarvoor worden twee sloten en twee greppels gebruikt waarin de bal ‘volgens nauwkeurige aantekening’ 95 keer in het water is geraakt.

Toch blijkt het een spannende wedstrijd te zijn geweest: „Lehmann krijgt den bal, drijft voorbij W. Visser en zendt een hard schot in dat Visser niet houden kan. Kort na deze goal maakt A.F. v.d. Putte hands vlak vóór de goal. Geschreeuw van ‘hands’ en ‘penaltykick’ maar de referee had het misdrijf niet zien plegen en tot half time blijft de stand onveranderd (1-1).”

Maar na de thee vliegen de ballen er bij Amicitia nog drie keer in. Dat komt dankzij het geheime wapen van Concor-

dia, de twee sloten: „Zoo dreven de Delftsche forwards langs den kant der sloot, hetgeen Amicitia’s voorhoede niet aandurfde.” Verder is Johan van der Lely door een schop tegen het been ‘vrijwel onschadelijk’ gemaakt.

We vinden in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 28 maart 1894 nog één vermelding over Amicitia: een overwinning van 4-1 op het Rotterdamse Celeritas.

Dan stopt het. Over het seizoen 1894/1895 vinden we geen wedstrijdverslagen meer. Het lijkt erop dat het vriendenelftal maar één seizoen heeft kunnen voetballen. Wat de oorzaak is? Niemand die het nog kan vertellen, misschien lukte het niet om het elftal overeind te houden. Wat resteert van de eerste voetbalclub van Maassluis en Vlaardingen is één foto en enkele wedstrijdverslagen.

Bronnen

‘Wijnhandel gebroeders Steur’, Dick Wassenaar en Henk van den Hoek, uit: *Historische Schetsen van en over Maassluis* (tijdschrift van de Historische Vereniging Maassluis); nr. 71, november 2017, pag. 4 en 5.

Nieuwe Vlaardingsche Courant, 18 oktober 1893; 3 januari 1894; 4 maart 1894; 14 maart 1894; 28 maart 1894.

De Athleet, 17 maart 1894.

Familiearchief Wagenaar Hummelinck (archiefnr. 0195; Stadsarchief Vlaardingen).

De Poort van Hoog Lede

Ype ten Hoor

Eind 2020 heeft een aantal bewoners van de wijk Park Hoog Lede de koppen bij elkaar gestoken en het initiatief genomen om – voordat er ongelukken gebeuren – iets te doen aan de erbarmelijk slechte staat van het inrijhek, inclusief het wapenschild van de heer van Holy en de stenen bank met de (wapen)schildjes, gesitueerd in de rozentuin voorin de wijk.

Het inrijhek/de poort van Holy, 2016 (Foto: Henk Brobbel; Collectie Stadsarchief Vlaardinggen T-225/174).

Naast het archief (1559-1866) van de hofstede en grondheerlijkheid Holy, is het inrijhek waarschijnlijk het laatste tastbare bewijs van de geschiedenis van het gebied waar nu Park Hooglede gesitueerd is. Dit uit 1735 daterende inrijhek gaf oorspronkelijk toegang tot het herenhuis, de boerderij en andere gebouwen, zijnde de opstallen van de voormalige heerlijkheid/ridderhofstad Holy. Het bijzondere van dit inrijhek is dat het getooid is met een origineel en geregistreerd schild met het wapen van de heren van Holy, dat helaas nogal verveerd is. Het wapen van de ridderhofstad, dat boven het hek is aangebracht, kan

De zitbank met de ingemetselde wapens Basius-Van der Dussen, ca. 2020 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen T-225/154).

beschreven worden als: “van zilver met een vrijkwartier en beladen met zeven zoomsgewijs geplaatste merletten, alles van keel (keel is in de heraldiek de kleur rood).”

De ridderhofstad, gelegen aan de Holyweg in de Holiërhoekse- en Zouteveense polder in Vlaardingse-Ambacht, was het centrum van de heerlijkheid Holy. De heerlijkheid Holy, waaraan de hele wijk Holy haar naam dankt, bestond uit een toren, een herenhuis en een boerderij. De naam Holy komt van de oude kreektrak “Hoeyliede”, een samentrekking van “Hoge Lede”, wat hooggelegen betekent. Die kreektrak die hier destijds stroomde, was tot in de jaren zestig van de 20e eeuw nog zichtbaar in het landschap. Ook de naam “Laan van Hooglede” refereert aan dat oude historische toponiem “Hoeyliede”.

Het ultieme doel van dit initiatief is om de rozentuin te laten uitgroeien tot een gemeenschappelijke ontmoetingsplaats van de bewoners van de 240 woningen die de wijk Park Hoog Lede gaat omvatten. Tegen de achtergrond

van de uiteindelijke oplevering van de wijk Park Hoog Lede hebben de initiatiefnemers in september 2021 de “Stichting De Poort van Hoog Lede” opgericht.

Dankzij een – behoorlijk – aantal sponsoren kon begin 2022 gestart worden met de restauratie van het inrijhek en als alles gaat zoals het zou moeten gaan, zijn het inrijhek en de gemetselde bank met de daarin verwerkte wapenschildjes eind juli 2022 in oude luister hersteld.

Deze restauratie is mede mogelijk gemaakt door: Gemeente Vlaardingen, Fonds Jan Anderson & Rita Boon, Fonds Schiedam-Vlaardingen e.o., Stichting De Groot Fonds, DeltaPORT donatiefonds, AM BV, Kloet Vlaardingen BV, Shell - Samen voor een duurzame wijk, Duifhuisen Zonwering, CirCle - Creative Concepts, Constructiebedrijf Voscon BV, Loodgietersbedrijf Ron van Uffelen BV, Grondbewerkingsbedrijf Blijdorp BV, Makelaardij Thuis en – tot nu toe – een zestal particulieren uit de wijk Park Hoog Lede en uit Holy.

Reuzenarbeid

Kees Riedijk

In 1904 werd de Koningin Wilhelminahaven geopend. Burgemeester Verploegh Chassé was de grote gangmaker van dit project. Vlaardingen had er een belangrijke haven bij voor de visserij en ook voor opkomende industrie, zoals de Nieuwe Matex.

Dit gebeurde in een tijd van de grote waterstaatkundige werken zoals het doorgraven van de Nieuwe Waterweg (1865-1872) door Pieter Caland, en het Noordzeekanaal (1865-1876). We noemen deze werken ook wel Reuzenarbeid.

De Koningin Wilhelminahaven, met de vissersvloot die vanwege het mijnegevaar in de Eerste Wereldoorlog niet uit kon varen, met rechts de Zeevishal, augustus 1914 (Foto: Bastiaan Pot; schenking Cornelis Pot; Collectie Stadsarchief Vlaardingen VS-1597).

In 1920 kwam ingenieur Jacob Johannes Kolpa (1891-1954) naar Vlaardingen. Hij werd daar hoofdopzichter bij de dienst Gemeentewerken. Als waterstaatkundig ingenieur had hij al enige ervaring met deze civiele werken. In 1926 – Kolpa was inmiddels waarnemend directeur van gemeentewerken – bleek dat de Koningin Wilhelminahaven aan het dichtslibben was, door de aanvoer van slib vanuit de Nieuwe Maas. Kolpa, die vanuit zijn functie ook hiervoor verantwoordelijk was, nam toen contact op met prof. ir. J.Th. Thijsse, de directeur van het Waterloopkundig Laboratorium van de Technische Hogeschool Delft.

Thijssen had al ervaring opgedaan als hoofdingenieur bij de Zuiderzeewerken. Hij had bij deze werken gebruik gemaakt van de stromingsmodellen van de Technische Hochschule in Karlsruhe, Duitsland.

Een stromingsmodel is een simulatie van de werkelijkheid op schaal. In Delft was het plan om een betonnen model te maken van de Koningin Wilhelminahaven, waarbij ook stroomsnelheden nagebootst konden worden. Hiermee zou men kunnen onderzoeken wat een mogelijke oplossing voor het dichtslibben kon zijn.

Bij de opening van het gebouw van Weg- en Waterbouwkunde TH Delft in 1924 was ruimte gereserveerd om voor het stromingsmodel een waterloopkundig laboratorium in te richten, maar het geld was op, en dus ging dit project niet door.

Omdat het in Delft niet lukte, nam Kolpa contact op met de genoemde Technische Hochschule in Duitsland. Ook was er al een prijs voor het stromingsonderzoek bepaald (ongeveer 3.600 gulden). De gemeente Vlaardingen en de dienst gemeentewerken gunden het onderzoek echter liever aan een Nederlands instituut dan aan een Duitse Hogeschool. Bovendien was de afstand ook een nadeel. Gelukkig kreeg de TH Delft vanuit Nederlands-Indië een gift van 100.000 gulden. Hiermee kon het project toch

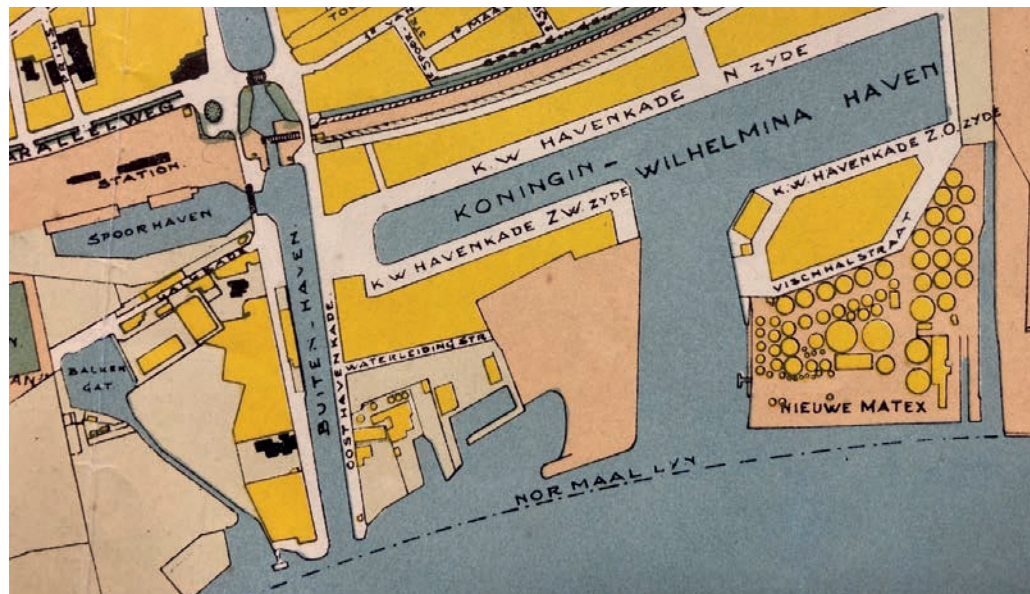
doorgang vinden en zo werd in 1929 het Waterloopkundig Laboratorium geopend. Door de grote drukte bij dit nieuwe laboratorium was het stromingsonderzoek voor de Koningin Wilhelminahaven pas in 1934 klaar. De prijs van dit onderzoek bedroeg 4.500 gulden.

Resultaten

Al deze onderzoeken waren weldegelijk nuttig geweest. Naar aanleiding van het onderzoeksrapport werden er plannen gemaakt om dichtslibbing te voorkomen. De havenmond werd versmald naar 110 meter en de strekdam werd ingekort met 35 meter. Deze werd vervolgens verhoogd zodat bij vloed het water niet over de dam kon komen. Het stuk water achter de dam werd gedempt met afval. Dit betekende wel een 30-jarige pachtovereenkomst met het Rijk omdat de Gemeente Vlaardingen geen eigenaar was van dit gedempte stuk water. Zo kreeg de Koningin Wilhelminahaven zijn huidige vorm.

Zonder deze noodzakelijke werken zou de haven ieder jaar uitgebaggerd moeten worden (kosten 25.000 gulden per jaar). In 1938 waren de werkzaamheden gereed.

Bron: Stadsarchief Vlaardingen

Uitsnede van een plattegrond van de Dienst Gemeentewerken, 1941 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen KVL293).

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Tijdsbeeld van Vlaardingen

Tijdsbeeld is de schildering waarin een periode gekarakteriseerd wordt. Dat zou de huidige tijd kunnen zijn, het begin van de jaren twintig van de eenentwintigste eeuw. Zou je dat nog specifiek op Vlaardingen kunnen betrekken?

We zijn *nóg* een duidelijke entiteit, géén stukje Rotterdam. Nou ja: veiligheidsregio, politie, brandweer, GGD en gemeenschappelijke regelingen waar de lokale gemeenschap weinig weet van heeft. De zeven leden van het college en de veertien fracties in de gemeenteraad houden het allemaal wel in de gaten. Vervreemding? Valt mee. De nieuwe burgemeester is bezig de stad te verkennen en het gebruik van de naam -en-dan-die-van-zijn-vrouw-er-altijd-achter is trendsettend. Modern, maar voor een gezellige binnenstad hoef je *die Grenze* niet over, we hebben een Hema, een C&A, gezellige horeca en ook nog een nachtburgemeester. Haring en bier waarvoor je tegenwoordig eerst een aantal kilometers gelopen moet hebben. Prima sportverenigingen die meestal nog wel wat vrijwilligers kunnen gebruiken. De Broekpolder is nog groen, de Stadsgehoorzaal en zwembad De Kulk nog open. We hebben maar liefst *twéé* musea en een Historische Vereniging.

Tijdsbeeld is de schildering waarin een periode gekarakteriseerd wordt. Dat zou de tijd vlak na de oorlog kunnen zijn. Rotterdam was de grote buur. Vlaardingen koerste op morgen. De vrouw van de burgemeester had de naam van een bekende minister. Mr. Jan deed vooral de buitenstadse zaken, een voormalige Vlaardingse melkboer bouwde de Westwijk en kocht alvast de grond die de Holy mogelijk zou maken, een Vlaardingse koekjesfabrikant deed de cultuur en nog zo wat. Continuïteit van bestuur én stedelijke vernieuwing. Een paar fracties hielden het college in de gaten. Voor kleding hoefde je niet naar Rotterdam, de dames hadden *de Gunst* op de Hoogstraat en de heren konden terecht bij *de Boco* op de Schiedamseweg. Haring aan de Wilhelminahaven, bier bij de horeca, sport bij Fortuna, VFC, Zwaluwen, de Hollandiaan, dansen bij Korpershoek of Van Rijswijk.

Tijdsbeeld is de schildering waarin een periode gekarakteriseerd wordt. Er zijn meer tijdsbeelden. Zo heeft u kunnen lezen over Vlaardingen eind 19^e eeuw met de "Poffertjesbrug" en Hoenderpark "De Nijverheid". Inflatie? Dankzij vrijwilligers spotgoedkoop: Tijdsbeelden in de vorm van een boek, TijdSchriften, lezingen... Werf een lid.

Website www.hvv-vlaardingen.nl,

e-mailadres info@hvv-vlaardingen.nl.